

Religie is ook aanwezig in hedendaagse kunst

Kunst helpt theologie-student tradities opnieuw te vertolken

Kan kunst een belangrijke rol spelen in de Theologie-opleiding? Docent Filosofie en docent Homiletiek drs. Harbert Booi van Hogeschool Windesheim doet een onderzoek naar een grotere rol van kunst als didactisch middel om religieuze taal beter te kunnen begrijpen. Rob den Boer sprak met hem.

In de herfst van 2014 zullen de resultaten uit de eerste fase worden gepresenteerd in een kleine brochure, gevolgd door een symposium.

Waarom dit onderzoek?

“Verschillende lectoren liepen al langer met vragen rond over de relatie tussen samenleving, kunst en cultuur. Met name Jeroen Lutters (lector Kunstvakken) en Andre Mulder (lector Theologie) vroegen zich af of kunst een grotere rol kon spelen in de theologiestudie. Onderzoek is op Windesheim namelijk steeds belangrijker geworden, sinds de Bachelor-Masterstructuur werd ingevoerd. Toen kwamen er lectoren met daaromheen docenten, die gezamenlijk onderzoek doen. Met deze studie naar het toepassen van kunst als didactisch middel in andere disciplines dan alleen de kunstvakken, opereren we echt in de voorhoede van ons onderwijsveld. We worden door andere vergelijkbare opleidingen met belangstelling gevolgd.”

U zegt, een grotere rol voor kunst, het was dus al belangrijk?

“Kunst is vanaf de vorming van Hogeschool Windesheim begin jaren '80 een belangrijke waarde geweest, ook bij de studie Theologie. Kunst was immers eeuwenlang van grote betekenis in de kerk. De opleiding tot Docent Beeldende Vorming is nu bij Artez ondergebracht, maar er worden op Windesheim op meerdere afdelingen nog steeds vakken gegeven zoals kunstgeschiedenis en kunstbeschouwing. Daarnaast organiseren we excursies naar

binnen- en buitenland.”

Op uw website heeft u het over ‘het be-middelen van de traditie’. Wat verstaat u daaronder?

“Het is een taak van de theologie en de kerk tradities door te geven. Dat gaat niet zonder daar een bepaalde interpretatie aan toe te kennen. Wat wij vandaag voor betekenis geven aan wat in vroeger tijden als waardevol werd ervaren, is dan een belangrijke vraag. Ook al omdat we de oorspronkelijke bedoeling niet altijd meer kennen. Er is dus een nieuw verstaan nodig, waaruit een nieuwe vorm kan ontstaan.”

Hoe laat hedendaagse kunst zich door levensbeschouwelijke sferen voeden?

“Een belangrijk voorbeeld is de performance-kunstenares Marina Abramovic die op een heel heftige, provocerende manier onderzocht hoe mensen zich binnen bepaalde relaties tot elkaar verhouden in hun gedrag. Zo werden de beschouwers aangezet tot nadenken over hun eigen gedrag. Voorbeelden van Nederlandse kunstenaars die inhoudelijk veel te zeggen hebben, al dan niet religieus geïnspireerd, zijn Marc Mulders, Armando, Margriet Smulders, Eli Content en Wouter van Riesen. Natuurlijk kijken we in onze opleiding eveneens naar andere kunstenaars zoals fotografen, cineasten en choreografen. Ook in het post-modernisme is er weer ruimte voor levensbeschouwelijke thematiek, in tegenstelling tot het modernisme waar alle inhoud moest wijken voor het kunstwerk op zich.”

Hoe kun je in kunst nieuwe betekenissen leren vinden?

“We geven onze studenten verschillende soorten opdrachten. Een daarvan is dat zij bij een bepaald kunstwerk in een museum of galerie grondig kijken wat ze zien. Hoe zit het kunstwerk in elkaar? Wat is de kracht? Waarom is het kunst? Verder vragen we ze ook alle beschikbare informatie over het werk en de kunstenaar gedegen te bestuderen. Zo willen wij hen stimuleren om zich langdurig en zorgvuldig met de kunst van allerlei kunstenaars te verhouden en zichzelf te dwingen tot een interpretatie te komen van de levensvragen die erachter voelbaar zijn. Belangrijk is ook het inzicht dat religieuze componenten niet

alleen in expliciet religieuze kunst aanwezig zijn, maar ook in veel hedendaagse kunst in het algemeen. De ‘kleurenvelden’ van beroemde schilders als Barnett Newman en Mark Rothko zijn daar hele bekende voorbeelden van.”

Is kunst voor u een bron van kennis?

“Naast het verwerven van kennis op de cognitieve manier, onderkennen wij ook een affectieve wijze van leren, waar de kunst een bijzondere mogelijkheid toe biedt. Dat betekent dat je concreet wordt aangesproken door een beeld, erdoor geraakt wordt en erover kunt reflecteren. Je kunt zodoende iets over jezelf leren door datgene wat zich in het kunstwerk aandient. Leren is veranderen.”

‘Maak de doeken los en laat hem gaan’. Illustratie Harbert Booi

Wat kan kunst aan de theologie-opleiding toevoegen?

“Onze studenten ontwikkelen door het ondergaan van kunst en daar vervolgens op te reflecteren, het besef van de symbolische taal die ook de Bijbel kenmerkt. Zij leren zich op deze manier te verdiepen in de wereld van de ander. Zowel kunst als godsdienst verwijzen namelijk naar een andere kijk op de werkelijkheid en vertonen hierin veel verwantschap. Dat besef zijn we in de afgelopen decennia weleens kwijt geraakt. Potentiële werkgevers zoals kerken en onderwijsinstellingen vinden kunst ook een logisch aspect van de theologie-opleiding.”

Hoe pakt u het onderzoek aan?

“Ik ben begonnen met diepte-interviews met drie collega’s, waarop een nadere bezinning volgde met het gehele team. Over een jaar breiden wij dat uit naar mensen uit het werkveld, dus ook van buiten Windesheim. Op basis van de uitkomsten die er dan zijn, kijken we verder. In feite gaat het om een verruiming van iets dat we altijd al gehad hebben, van iets ‘extra’ naar een noodzakelijkheid. Het gaat om het ontwikkelen van inzichten die je anders niet kunt verkrijgen, namelijk een zeer betrokken waarneming van de werkelijkheid en die op een beeldrijke, fantasievolle manier te verwoorden.”

Rob den Boer

Meer informatie: www.windesheim.nl

